

СТРУКТУРА ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

STRUCTURE OF PROGNOSTIC COMPETENCE OF FUTURE BANKING PROFESSIONALS

У статті розкрито сутність, теоретичні засади та структуру прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи в умовах стрімкої трансформації фінансового сектору, посилення цифровізації економіки та зростання значущості стратегічного і випереджувального мислення у професійній діяльності. Обґрунтовано актуальність формування здатності до прогнозування як ключового компонента професійної підготовки сучасного банківського працівника, що зумовлено необхідністю ефективного реагування на виклики глобалізації, нестабільності фінансових ринків і зміну клієнтських запитів.

Проведено аналіз наукових джерел, що стосуються загальної теорії компетентностей, компонентного складу прогностичної діяльності, а також підходів до формування професійної компетентності в галузі банківської освіти. Встановлено, що попри наявність численних досліджень з питань компетентнісного підходу в освіті, проблема структурування прогностичної компетентності майбутніх банківських працівників залишається недостатньо висвітленою у вітчизняній педагогічній науці. У статті акцентовано увагу на необхідності її цілісного концептуального осмислення як інтегративного утворення, що об'єднує когнітивні, операційні, рефлексивні та мотиваційні складники.

У межах дослідження визначено складові прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи: когнітивний, аналітико-прогностичний, операційно-діяльнісний, рефлексивний і ціннісно-мотиваційний компоненти. Охарактеризовано зміст кожного з них, їхню роль у забезпеченні здатності до передбачення тенденцій розвитку економічних процесів, ефективного аналізу ситуацій, моделювання можливих сценаріїв змін та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Визначено взаємозв'язки між компонентами та їхнє значення для реалізації професійних функцій у сфері банківської справи.

Обґрунтовано значення сформованої прогностичної компетентності для забезпечення конкурентоздатності випускників закладів вищої освіти на ринку праці, підвищення якості освітніх програм та ефективності освітнього процесу. Зазначено, що комплексний підхід до формування цієї компетентності має ґрунтуватися на поєднанні теоретичної підготовки, практичних тренінгів, ситуаційного моделювання, рефлексивних практик і професійного саморозвитку.

Окреслено перспективи подальших наукових пошуків, зокрема, у напрямках розроблення педагогічних умов формування прогностичної компетентності в освітньому середовищі, визначення критеріїв її сформованості та створення діагностичного інструментарію для оцінювання рівня її розвитку в майбутніх фахівців банківської справи.

Ключові слова: прогностична компетентність, банківська справа, професійна підготовка, структура компетентності, фінансова освіта.

The article reveals the essence, theoretical foundations, and structure of the prognostic competence of future banking professionals in the context of rapid transformation of the financial sector, intensified digitalization of the economy, and the growing importance of strategic and anticipatory thinking in professional activity. The relevance of developing forecasting ability as a key component of the professional training of modern banking specialists is substantiated, given the necessity of responding effectively to the challenges of globalization, financial market instability, and changing client demands.

The paper analyzes scientific sources related to the general theory of competencies, the component composition of prognostic activity, and approaches to the formation of professional competence in the field of banking education. It is established that despite numerous studies on the competency-based approach in education, the issue of structuring prognostic competence of future banking professionals remains insufficiently explored in Ukrainian pedagogical science. The article emphasizes the need for its comprehensive conceptual understanding as an integrative formation that combines cognitive, operational, reflective, and motivational components.

The study identifies the components of prognostic competence of future banking professionals: cognitive, analytical-prognostic, operational-activity, reflective, and value-motivational. Each component is characterized in detail, including its role in enabling the prediction of economic development trends, effective situation analysis, modeling of potential change scenarios, and making well-grounded managerial decisions. The interrelations between the components and their importance for the implementation of professional functions in the banking sector are defined.

The significance of developed prognostic competence is substantiated in terms of ensuring the competitiveness of higher education graduates in the labor market, improving the quality of educational programs, and enhancing the effectiveness of the educational process. It is noted that a comprehensive approach to the formation of this competence should be based on a combination of theoretical training, practical workshops, situational modeling, reflective practices, and professional self-development.

The article outlines prospects for further research, in particular, in developing pedagogical conditions for the formation of prognostic competence within the educational environment, determining criteria for its formation, and creating diagnostic tools for assessing its level of development in future banking professionals.

Key words: professional training, predictive competence, banking, economic forecasting, pedagogical conditions.

УДК 377.3:33

DOI <https://doi.org/10.32782/ip/85.1.28>

Корибут Д.В.,

аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Вищого навчального закладу «Університет імені Альфреда Нобеля»

Нестабільність, цифровізація та глобалізація фінансового сектору висувають нові вимоги до підготовки банківських фахівців. Від них очікують не лише глибоких знань теорії та практики, а й здатності прогнозувати економічні процеси, виявляти ризики та приймати стратегічно обґрунтовані рішення. У цьому контексті ключовою професійною якістю є прогностична компетентність, яка допомагає працювати в умовах невизначеності й інформаційного переважання [1].

Компетентнісний підхід у вищій освіті передбачає формування у студентів готовності до професійної діяльності, зокрема чітке визначення змісту прогностичної компетентності, що має важливе значення для банківської справи [3].

Банківська сфера сильно залежить від політичних, правових, технологічних та соціальних змін, які мають національний і глобальний характер. Тому працівник банку повинен не лише реагувати на зміни, а й передбачати їх, аналізуючи тенденції, статистику, регуляторні та клієнтські фактори. Формування прогностичної компетентності є стратегічним напрямом підготовки майбутніх банкірів із системним, аналітичним і критичним мисленням [4].

Традиційна професійна підготовка орієнтувалася на знання стандартних процедур і норм, що вже є недостатнім. Необхідно зміст освітніх програм спрямувати на розвиток здатності до прогнозування як універсальної компетентності, яка стане засобом адаптації до викликів сучасної економіки [2].

Проблема структурування прогностичної компетентності, визначення її складових, взаємозв'язків та місця у системі професійних компетентностей фахівця банківської справи є науково й практично значущою. Обґрунтування структури цієї компетентності дає змогу розробити освітні технології, критерії діагностики та методичні підходи до її формування в процесі професійної підготовки [5].

Актуальність дослідження зумовлена потребою фінансового сектору у фахівцях із високим рівнем стратегічного мислення й здатністю до прогнозування, нестачею комплексних наукових праць щодо структурного аналізу прогностичної компетентності майбутніх банківських фахівців, а також необхідністю інтеграції цієї компетентності у зміст освітніх програм з урахуванням цифровізації, ризикогенності та мінливості економічного середовища [5].

В українській педагогічній науці розглядаються загальні підходи до компетентнісного підходу, підкреслюється потреба формування інтегральних професійних характеристик в умовах нестабільності та інформаційного переважання [7]. В галузі професійної освіти вивчаються когнітивні, діяльнісні та мотиваційні компоненти прогностичних здібностей, а також технології розвитку критичного та аналітичного мислення як основи прогнозування [4].

З огляду на цифрову трансформацію економіки, важливість ризик-орієнтованого мислення підкреслюють дослідники банківської освіти (Музиченко О. В., Бєляєва І. Б., Коваленко С. І.), які наголошують на оновленні змісту освітніх програм, включенні аналітичних, інформаційних та комунікативних компонентів для підготовки фахівців до роботи в умовах глобалізації та конкуренції [6].

При вивченні прогностичної компетентності майбутніх банківських працівників Корибут Д. В. обґрунтував підходи до відбору змісту навчальних дисциплін і педагогічних умов її формування, запропонував критерії ефективності освітнього впливу та визначив структуру компетентності, до якої входять когнітивний, аналітико-прогностичний, операційно-діяльнісний, рефлексивний і ціннісно-мотиваційний компоненти [5].

Незважаючи на вагомий напрацювання, залишається недостатньо розробленим цілісний структурний підхід до прогностичної компетентності саме в контексті банківської освіти з урахуванням специфіки професійної діяльності, цифровізації та нормативно-ризикованого середовища. Потребує подальшого уточнення також система критеріїв, методів діагностики і оцінювання рівня її розвитку [8].

Таким чином, питання структурування прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи потребує подальшого концептуального і практичного опрацювання у закладах вищої освіти.

Недостатньо обґрунтованими залишаються критерії сформованості прогностичної компетентності, її вимірювані індикатори, методичне забезпечення процесу формування, а також зв'язок окремих компонентів цієї компетентності з реальними професійними завданнями, які виконують банківські фахівці. Відсутня уніфікована педагогічна модель або концептуальна схема, яка б інтегрувала когнітивний, аналітико-прогностичний, операційно-діяльнісний, рефлексивний та ціннісно-мотиваційний компоненти у цілісну систему професійної підготовки [9].

Окремі дослідження лише побіжно розглядають важливість прогнозування в діяльності фахівців банківської сфери, не пов'язуючи це явище з чітко визначеною компетентністю, яка може бути педагогічно сформована й оцінена. Потребують уточнення і дидактичні підходи до формування цієї компетентності, зокрема, у площині поєднання традиційних та цифрових освітніх технологій, змішаного навчання, ситуаційного аналізу та професійного моделювання [10].

Таким чином, актуальним науковим завданням є розроблення та обґрунтування структури прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи, виявлення її змістових складників, внутрішніх зв'язків, функціонального

навантаження кожного з компонентів, а також розробка педагогічних умов, методик і засобів її ефективного формування у процесі професійної підготовки.

Ураховуючи виявлені суперечності між потребою формування прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи та недостатнім теоретико-методичним обґрунтуванням цієї проблеми в сучасній педагогічній науці, метою статті є теоретичне обґрунтування структури прогностичної компетентності та визначення її змістових складників у контексті професійної підготовки банківських фахівців.

Для реалізації мети передбачено розкрити сутність прогностичної компетентності у взаємозв'язку з вимогами до фахівця банківської сфери в умовах цифровізації і трансформації фінансового сектору, узагальнити підходи до компонентного аналізу компетентностей з урахуванням особливостей банківської освіти, визначити складові структури прогностичної компетентності, їх функціональне навантаження та взаємозв'язки, а також обґрунтувати значення кожного компонента для забезпечення ефективного прогнозування у професійній діяльності.

Формулювання мети і завдань окреслює напрям подальшого наукового аналізу та практичного моделювання процесу формування прогностичної компетентності в освітньому середовищі вищих навчальних закладів.

В умовах трансформації фінансового сектору, цифровізації економіки та зростання ролі аналітичного мислення професійна підготовка банківських фахівців потребує оновлення змісту та методів навчання. Прогностична компетентність виступає інтегральною характеристикою, що поєднує знання, уміння, навички, цінності та установки, необхідні для прогнозування в умовах ризику і невизначеності.

Прогностична компетентність – це здатність аналізувати економічні тенденції, моделювати сценарії розвитку подій, передбачати наслідки управлінських рішень і діяти у мінливому професійному середовищі. Вона формується в результаті цілеспрямованого педагогічного впливу, що вимагає чіткого визначення її структури.

Метою проведеного дослідження є теоретичне обґрунтування структури прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи, визначення її змістових компонентів і внутрішніх зв'язків. Завдання дослідження охоплюють аналіз наукових джерел щодо сутності поняття «прогностична компетентність», адаптацію існуючих підходів до специфіки банківської діяльності, виокремлення ключових складників та обґрунтування їх значущості для фахової підготовки. Застосовано методи аналізу, порівняння, систематизації, а також узагальнення власних наукових напрацювань і педагогічних спостережень.

У результаті визначено п'ять основних компонентів структури прогностичної компетентності.

Когнітивний компонент охоплює знання щодо економічних закономірностей, механізмів фінансових ринків, методів аналізу та прогнозування, правового регулювання.

Аналітико-прогностичний компонент пов'язаний зі здатністю аналізувати дані, будувати моделі, інтерпретувати результати та формувати сценарії розвитку подій.

Операційно-діяльнісний компонент відображає уміння застосовувати знання на практиці: аналізувати звітність, оцінювати ризики, приймати рішення, користуватися цифровими інструментами.

Рефлексивний компонент забезпечує критичний аналіз дій і рішень, корекцію помилок, вдосконалення мислення.

Ціннісно-мотиваційний компонент виражає мотивацію до прогнозування, відповідальність, відкритість до змін і прагнення до професійного розвитку.

Між компонентами існує взаємозв'язок: когнітивна база підтримує аналітичні дії; аналітика реалізується через діяльність; рефлексія коригує практику; мотивація забезпечує її сталість і результативність.

Дослідження мало емпіричний характер і було спрямоване на виявлення особливостей формування прогностичної компетентності у студентів економічних спеціальностей, які вивчають дисципліну «Банківська справа». Для збору даних застосовано анкетування, спостереження та тестування, що дозволило оцінити рівень сформованості окремих компонентів компетентності. Також використано методи теоретичного аналізу, порівняння, систематизації, узагальнення наукових джерел і власних педагогічних напрацювань. Педагогічний експеримент передбачав впровадження комплексного підходу до розвитку прогностичної компетентності у навчальному процесі.

Формування зазначеної компетентності ефективно за умови інтеграції академічного навчання з практикоорієнтованими формами: кейс-аналізом, діловими іграми, проєктною діяльністю, моделюванням ситуацій та стажуваннями. Важливим чинником є міждисциплінарність, що об'єднує економічні, правові, математичні, цифрові та комунікаційні знання.

Результати дослідження засвідчують, що системне формування прогностичної компетентності підвищує готовність майбутніх фахівців діяти в умовах змін, розвиває стратегічне мислення, формує навички адаптації до нестабільного середовища.

У ході дослідження теоретично обґрунтовано структуру прогностичної компетентності, до якої входять п'ять взаємопов'язаних компонентів:

когнітивний, аналітико-прогностичний, операційно-діяльнісний, рефлексивний та ціннісно-мотиваційний. Їхнє функціонування забезпечує здатність прогнозувати економічні процеси, ухвалювати обґрунтовані рішення, оцінювати ризики й адаптуватися до змін.

Формування компетентності має базуватися на комплексному підході, що поєднує теорію, практику, рефлексію та стимулювання професійного саморозвитку. Зміст підготовки потребує оновлення з урахуванням вимог цифрової економіки, динаміки фінансових ринків і глобалізаційних викликів.

Отримані результати є підґрунтям для розроблення методичного забезпечення, діагностичних інструментів і критеріїв оцінювання прогностичної компетентності у закладах вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень охоплюють уточнення педагогічних умов формування цієї компетентності, розробку рівневої діагностики, а також проведення експериментального впровадження методичних підходів у практику професійної підготовки банківських фахівців.

Таким чином, результати статті розширюють наукове уявлення про зміст професійної підготовки майбутніх банківських працівників і окреслюють напрями її модернізації відповідно до сучасних вимог.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаров І. Прогностична діяльність як об'єкт наукових досліджень. Молодь і ринок. 2016. № 9. С. 148–152.
2. Бондар Л. І. Професійна компетентність фахівця: когнітивні, мотиваційні та діяльнісні компоненти. Педагогіка і психологія професійної освіти, 2007, № 1. С. 34–42.
3. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. Педагогіка і психологія, 2009, № 2, С. 13–25.
4. Литвинова С. Г. Розвиток критичного мислення студентів: педагогічні технології. Вісник ЖДПУ ім. І. Франка, 2019, № 1(95), С. 56–60.
5. Корибут Д. В. Формування прогностичної компетентності майбутніх фахівців банківської справи. Теоретичні та практичні дослідження молодих вчених, зб. тез 18-ї Міжнар. наук.-практ. конф. Харків. НТУ «ХПІ», 2024. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/88983>
6. Музиченко О. В. Цифровізація освіти банківських фахівців: виклики і можливості. Банківська справа, 2022, № 1, С. 33–39.
7. Ничкало Н. Г. Компетентнісний підхід у професійній освіті: теоретичний дискурс. Київ. НПУ ім. М. Драгоманова, 2014. 125 с.
8. Савченко О. Я. Особистісно орієнтоване навчання: педагогічна компетентність у сучасній освіті. Освіта України, 2008, № 5, С. 627.
9. Сисоєва С. О. Теорія і практика вищої освіти: компетентнісний підхід. ОСВІТОЛОГІЯ, 2018, № 7, С. 49–58. URL: <https://osvitologia.kubg.edu.ua>
10. Столяренко Т. Л. Впровадження моделі формування готовності майбутніх економістів до прогностичної діяльності засобами ІКТ. Теорія та методика навчання та виховання. 2015. Вип. 38. С. 130–140.